

Денис КОЧЕРЖУК
аспірант,
Інститут мистецтвознавства,
фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України;
доцент,
Навчально-науковий інститут театрального та музичного
мистецтва
ПЗВО «Київський міжнародний університет»;
викладач,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
<https://orcid.org/0000-0002-9280-7973>

ВІД АРХІВНИХ ЗАПИСІВ ДО ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ: ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Збереження та популяризація культурної спадщини України є важливим компонентом і завданням для кожної нації, зокрема в умовах поточних ситуацій ХХІ століття, що репрезентовано змінами політичних устроїв і військовими діями на понад 30 % площі планети. Традиційні методи зберігання інформації, як-от архівні документи, фотографії, аудіо- та відеокасети, позначені явищами фізичного зносу та обмеженого доступу. Утім, цифрова трансформація, винайдена у ХХІ ст., пропонує нові можливості для вирішення цих завдань і відкриває доступ до культурних цінностей широкому колу фахівців та колекціонерів, які забезпечать їхнє довготривале зберігання й охорону завдяки історичним інституціям.

Однією з ключових проблем традиційних носіїв інформації є їхня вразливість до зовнішніх факторів: папір жовтіє та кришиться, фотоплівки вицвітають, аудіо- та відеокасети розмагнічуються. Крім того, доступ до архівних матеріалів часто обмежений географічним розташуванням і графіком роботи установ, а також складними процедурами отримання дозволу. Пошук необхідних джерел у таких архівах може бути нелегким і тривалим через відсутність або неповну каталогізацію.

Цифрова трансформація ХХІ ст. пропонує ефективні методи рішення зазначених квінтесенцій аудіовізуального та музичного мистецтва. Оцифрування матеріалів дозволяє створювати електронні копії, що не піддаються фізичному зносу. Цифрові архіви доступні онлайн з будьякого пункту світу, де є інтернет-мережі. Уніфіковані бази даних забезпечують швидкий та ефективний пошук інфор-

мації за допомогою ключових слів, тегів та інших параметрів. Крім того, аудіоплатформи дозволяють представляти культурну спадщину зпоміж інтерактивних і новостворених перспектив і залучати широку аудиторію – особливо молодих митців.

Процес трансформації аудіозапису модифікується кількома етапами, це, зокрема: оцифрування (*передбачає переведення аналогової інформації в цифровий формат з дотриманням високих стандартів якості*), створення метаданих (*забезпечує можливість пошуку та каталогізації цифрових об'єктів*), організація цифрових архівів (*відкритий мультимедійний доступ у пошукових системах*), баз даних (*паперова каталогізація, затверджена підписами та печатками архівної установи*), а також розробка інтерактивних мультимедійних платформ (*дозволяє представляти культурну спадщину в інтерактивній формі*).

Українська культурна спадщина представлена в цифровому просторі різними проєкціями: мультимедійними колекціями архівних документів, фотографій, аудіо- та відеозаписів, віртуальними музеями та екскурсіями, інтерактивними картами та геоінформаційними системами, онлайн-платформами для обміну знаннями. Прикладами таких установ є: Український інститут національної пам'яті, Центральний державний кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного, Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Проблемна науково-дослідна лабораторія музичної етнології Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, лабораторія етномузикології при Національній музичній академії ім. П. Чайковського, Навчальна лабораторія фольклору Харківського національного університету мистецтв ім. І. Котляревського, електронна бібліотека «Культура України».

Утім, витоки цифрової трансформації стикаються з певними викликами, що насамперед визначені необхідністю вкладання значних фінансових ресурсів, розробкою та дотриманням технологічних стандартів (збереження та використання наявної інформації), зрушенням питань щодо авторського права для забезпечення захисту від кібератак та ефективної популяризації цифрових платформ (*наголосимо на тому, що протягом останніх 10 років, від 2014 і дотепер, змінилися інституції, які їх реєстрували, а разом з державними закладами трансформувалися і правила реєстрації та споживання будь-яких даних*).

Незважаючи на ці виклики, цифрова трансформація відкриває безмежні можливості для збереження та популяризації української

культурної спадщини. Постійний розвиток мультимедійних технологій створює нові інструменти та підходи, що дозволяють зробити вітчизняний спадок ще більш доступним і цікавим для суспільства ХХІ ст. Однак важливо пам'ятати, що успішна цифрова трансформація вимагає комплексного підходу, поєднання зусиль фахівців різних галузей та постійного вдосконалення.

Загалом цифрова трансформація сфери культурної спадщини охоплює низку напрямів, скерованих на збереження, популяризацію та дослідження філософських і мистецьких цінностей за допомогою сучасних мультимедійних технологій. Одним з важливих напрямів є оцифрування архівних фондів, що передбачає перетворення аналогових матеріалів (документів, фотографій, аудіо- та відеозаписів) у дискретну форму.

Наступним вагомим напрямом має бути створення цифрових баз даних і каталогів, що полягає у формуванні структурованих інформаційних систем – описів, тегів і ключових слів, які забезпечують ефективний пошук і систематизацію мультимедійних об'єктів.

Розроблення віртуальних музеїв та 3D реконструкцій дозволяє користувачам досліджувати історичні пам'ятки, музейні експозиції та інші культурні об'єкти в дистанційному форматі. Втім, важливим аспектом збереження нематеріальної культурної спадщини є створення цифрових архівів усної історії. Цей процес включає запис інтерв'ю, обробку архівних аудіо- та відеоматеріалів з усними розповідями, а також створення баз даних з текстовими розшифровками й відповідними документальними засвідченнями, що і забезпечує збереження та поширення унікальних знань та досвіду, переданих поколіннями.

Існують численні приклади реалізації успішних проєктів з цифрової трансформації культурної спадщини (*колекція Музея Івана Гончара, що виявляє значну збірку українського народного мистецтва; проєкт «Lost Ukraine», спрямований на візуалізацію втраченої архітектурної спадщини України за допомогою 3D реконструкцій; онлайн-архів українського фольклору «Фольклористика», який містить значний обсяг архівування текстових та аудіовізуальних матеріалів*).

Отже, цифрова трансформація відкриває нові можливості для збереження та популяризації культурної спадщини, що робить її доступнішою для широкої аудиторії та забезпечує сегмент збереження в майбутніх поколіннях. Важливою є комплексна реалізація всіх напрямів з урахуванням технічних, організаційних і кадрових аспектів.